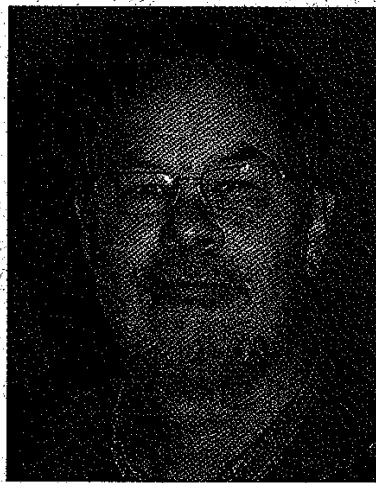


Fremtiden er ikke hvad den har været Børnehjemmet anno 2009

af Henrik Ernst, Forstander



100 år – det er ikke så ofte, at børneinstitutioner i Danmark opnår at opleve det.

Når man læser Nis Boesdals kalejdoskopiske fortælling om institutionens liv gennem de 100 år, er det tydeligt, at det er noget særligt.

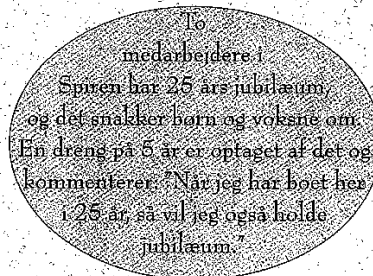
Institutionen har været rammen for tusindvis af børn, som i en periode af deres liv har haft brug for at bo et andet sted.

At skulle rumme fortællingen om alle disse børn på det begrænsede antal sider, der er til rådighed i et skrift som dette, er ikke muligt.

Hvert eneste barn har sin egen plads i institutionens historie, og institutionen har sin helt egen betydning for hvert enkelt barn.

Når man er sammen med personer, som tidligere har boet på institutionen, er det tydeligt, at det også mange år efter har en særlig plads i deres liv – på godt og ondt.

For mig, som har været en del af historien de sidste 29 år, er det en fantastisk oplevelse at møde de "gamle børn", som vi tumlede med i 80'erne. De er nu voksne, og vi kan sammen se tilbage på alle de "fedt" ting, vi lavede, alt bøvlet, tårerne og de mange grin. Fælles for alle er, at de tydeligt kan huske forskellige medarbejdere, som betød noget særligt for dem, som gjorde dem til noget særligt, og som holdt af dem, uanset hvor skæbenede de var.



For mig er disse møder med "mine gamle børn" en dejlig varm oplevelse, som siger noget om, at det ikke er et ligegyldigt arbejde at have, at det er afgørende, hvordan vi er sammen med børnene, og at vi kæmper for dem.

Min oplevelse er ikke enestående. Det er den for mig, men der er mange medarbejdere på børnehjemmet, med mange år på bagen; som kan fortælle det samme om deres "gamle børn". Tilsammen er disse erfaringer med til at forme en kultur, som er præget af engagement, indlevelse og varme. Og det, synes jeg, er meget kendetegnende for medarbejderne på børnehjemmet – også i dag. Jeg er sikker på at de unge medarbejdere der er på børnehjemmet i dag, vil fortælle de samme historier om 20 år.

Indledningscitateret fra en tidligere medarbejder i Nis Boesdals historie siger det hele. ... "og sådan er det bare med det sted."

Historien om institutionen er også fortællingen om et samfund i forandring og dermed en anbringspolitik og en institutionspolitik i forandring.

Samfundet er blevet meget mere komplekst i perioden. Familiens funktion ændrer karakter, og der stilles andre forventninger til børnene. Der skal i dag nogle anderledes grundlæggende kompetencer til for at kunne navigere i den moderne hektiske og komplicerede hverdag. Det er der gudskelov rigtig mange børn, som er rigtig gode til.

Der er dog en lille gruppe børn for hvem, det er ganske svært. Børn som oplever opvækstvilkår som en barriere for deres udvikling.

Den opgave, som børnehjemmet påtog sig i de første mange år var at være hjem og opvækststed for de mange børn. En opgave som i moderne tid i stor udstrækning bliver løst i plejefamilier, og mindre opvækstinstitutioner.

At opgaverne har skiftet karakter kan også ses af, at der i de sidste 20 år har boet det samme antal børn på børnehjemmet, som der gjorde i de første 70-80 år.

Som beskrevet i den historiske del har børnehjemmet været igennem store forandringer og omstruktureringer. De 3 største er formodentligt flytningen fra Finsensgade til Reykjaviksgade i 60'erne, omlægningen til Akut/observationsinstitution og sammenlægning med Højvang i starten af 90'erne og senest fusionen med Bethesda og Rishøj i 2004



Medarbejderseminar Pindstrup 2006

og dermed oprettelsen af Døgncentret for Børn og Familier.

De seneste 20 år har ydermere været kendetegnet ved mange andre omlægninger og tilretninger af organisationen.

Anbringelsesområdet er et område, som er i evig forandring. Holdningen til, hvad man mener, er det bedste for barnet, skifter over

tid, de politiske og økonomiske vilkår svinger osv. Det har betydet, at en institution som Chr. IX's til stædighed har måttet tilpasses de gældende præmisser, når der i perioder har været voldsom stor efterspørgsel og i andre perioder meget lille efterspørgsel. Så bare inden for de seneste 10 - 15 år har institutionen oplevet både udvidelse af antallet af pladser og tilsvarende nedlæggelse af pladser og en fusion. Forandringerne kommer med kortere og kortere intervaller, som perler på en snor.

I forbindelse med kommunalreformen i 2007 var børnehjemmet en af de institutioner, som overgik fra Århus Amt til Århus Kommune.

En dreng på 4 år sidder og lytter til en cd med "Jeg er en papegøje fra Amerika." Da den stopper, går han hen og kigger ned i cd-at spilleren og siger "Hvor fanden blev papegøjen af?"

Jeg
pruttede for meget
og pruttede op ad en af
pædagogerne. Hun blev skrap
og sendte mig ned på værelset. Da
jeg løb ned ad gangen, slog jeg endnu
flere prutter. Jeg flækkede af grin,
men jeg kan godt forstå, at
pædagogen blev en skrap-
pedalle.

Igen en forandring, som har stor betydning for institutionens udvikling. Ved at blive en del af det kommunale fællesskab er børnehjemmet kommet meget tættere på myndighedsområdet, dvs. dem der anbringer børnene. Det betyder nye muligheder for en meget tættere dialog om børnehjemmets opgaver og dermed også, at institutionen bliver en mere aktiv medspiller i forhold til at tilpasse udviklingen efter behov og efterspørgsel. Det er nogle spændende perspektiver og mange udfordringer, som det også fremgår af Erik Kaastrup-Hansens indlæg.

En udfordring for fremtidens institution er, at det vil betyde fortsatte kontinuerlige omstillinger og tilpasninger, med den uro det uvilkårligt medfører i en organisation, som netop - fra børnenes perspektiv - gerne skal være kendetegnet ved stabilitet, ro og overskuelighed. Vi vil møde forskellige dilemmaer i fremtiden, hvilket Per Schultz Jørgensen

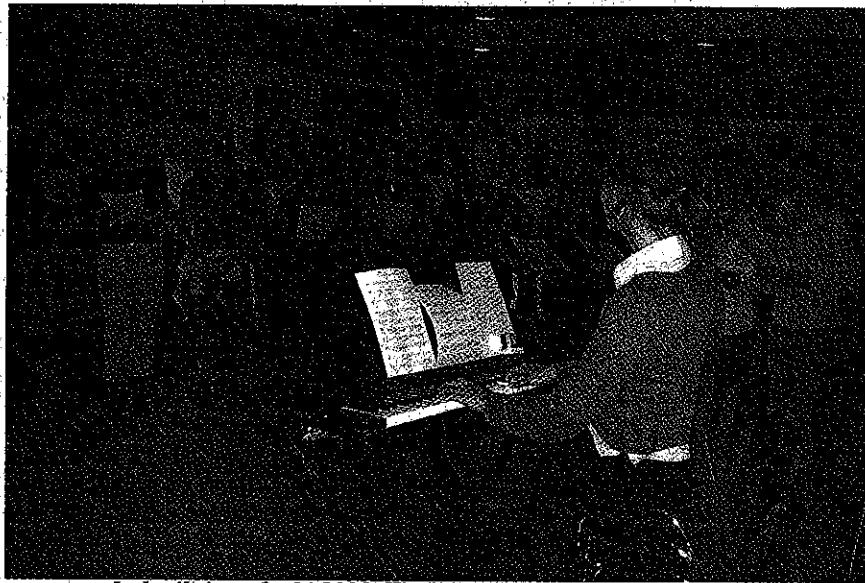
så glimrende anskueliggør i sit indlæg her i jubilæumsskriftet.

At børnehjemmet er blevet en del af Døgncentret for Børn og Familier, betyder, at institutionen har fået et større og stærkere fundament i forhold til at møde fremtidens udfordringer. Ikke mindst Døgncentrets tilknytning til Kristelig forening til bistand for børn og unge (KFBU) har betydning herfor. Som selvejende institution i en kompleks tid, er det meget befordrende for både bestyrelsens arbejde og institutionens drift at kunne trække på det store faglige og organisatoriske bagland, som er i KFBU.

Her ved indgangen til Kong Chr. IX's Børnehjems andet århundrede vil jeg gerne benytte lejligheden til at

sende en stor tak til de mange, som gennem årene har ydet en kæmpe indsats på og omkring børnehjemmet. Ikke mindst de mange medarbejdere, som gennem årene har lagt en meget stor del af deres liv og engagement i Finsensgade og Reykjaviksgade. Det er medarbejderne, som er institutionens "drive", dem som i dagligdagen er de centrale for det liv, der skal leves på børnehjemmet. Uanset om man er pædagog eller rengøringsassistent. Det er de kerneværdier, der leves i hverdagen, som kan gøre en stolt af at være forstander.

Der har i børnehjemmets levetid været otte forstandere på institutionen. Fire af disse tegner sig for tilsammen 90 af de 100 år og har derfor en særlig plads i historien.



Indspilning af cd i 2006. Titel: "Det bedste center i byen..."

N.K. Thomasen, Mathilde Jacobsen, Sigvald Kjær og John Paaske.

Fire personligheder, som på hver deres tid og under forskellige vilkår, har ledet institutionen gennem et århundrede med et fantastisk engagement og en passion, som kun kan afvige respekt.

Også Foreningen venner af Chr. IX's Børnehjem skal nævnes.

Det er ganske unikt, at der til en døgninstitution er tilknyttet en forening af udgåede børn og andre venner – og med så stort et medlemstal. Foreningens bestyrelse med Jan Bihmann i spidsen skal have stor anerkendelse for det store arbejde, de lægger i at holde foreningen i gang. Både i forhold til forskellige arrangementer, sommerweekend og en stor hjælp med at vedligeholde Kongslejren.

Bestyrelsen skal også have en særlig tak for en stor og engageret indsats. Ikke mindst de sidste 5 år har krævet noget ekstra, og det har altid været med stor energi. Bestyrelsen er sammensat af meget forskellige personer – politikere, lægfolk, foreningsudpegede. En ting, de dog har tilfælles, er respekt, og at alle vil institutionens bedste – så det har vist sig at kunne bringe samarbejdet langt.

Det er ikke muligt at nævne alle, som skyldes en tak for deres plads i

børnehjemets historie. For der er mange.

Socialforvaltningen i kommunen, medarbejderne på socialcentre, de tidligere medarbejdere og kolleger i Århus Amt og ikke mindst de mange børn og forældre som har betydet noget særligt.

Afslutningsvis en stor tak til de mange, som har gjort det muligt at lave dette jubilæumsskrift.

I den sidste artikel i dette jubilæumsskrift har vi bedt Per Schultz Jørgensen, ud fra sin store og mangeårige erfaring inden for området, reflektere over døgninstitutionernes placering i det kommunale landskab, og de udfordringer han kan se for fremtiden.

Der er for mig ingen tvivl om, at institutionsområdet i disse år står over for kæmpe udfordringer, og at institutionerne i løbet af relativ kort tid vil udvikle sig til på mange måder at være noget andet, end de har været hidtil.

En af de store udfordringer bliver at finde ud af hvilke af institutionernes kerneopgaver, der skal bevares og kvalificeres, samtidig med at nye og anderledes opgaveløsninger skal implementeres.

Opgaven skal løses i et samarbejde mellem de politiske niveauer, forvaltningerne i kommunen og institutionerne.

Mit ønske til de kommende år er, at dette samarbejde vil blive respektfuldt, konstruktivt og frugtbart.

Mulighederne er der.



"Rollinger"

Døgninstitutionerne

- mellem reformer og besparelser

v/ Per Schultz Jørgensen¹⁾

Vi anbringer i Danmark knap 15.000 børn og unge uden for hjemmet. Derfor er det en samfundsopgave af et væsentligt omfang. Gør vi det så godt nok? En anbringelsesreform fra 2006 er i gang med at fungere. Det samme er tilfældet med en kommunalreform fra 2007. Trækker de på samme hammel, hvad angår de udsatte børn? Og i den forbindelse: hvordan går det de døgninstitutioner, der i mere end hundrede år har været grundstammen i indsatsen for de anbragte børn?

Historien bag anbringelserne

Omkring én procent af børnene i Danmark er anbragt uden for hjemmet, og den andel har ligget nogenlunde konstant gennem det meste af de sidste hundrede år²⁾ - helt tilbage til den første danske børnelov i 1905. Hele denne historie om børneanbringelserne hand-

ler om almindelige børn, om svage familier, om elendige opvækstvilkår - og om socialpolitik i bred forstand. Over en periode på mere end hundrede år kan vi følge de store reformer som fx Værgerådsloven (1923), Forsorgsloven (1933), Bistandsloven (1976) og Serviceloven (1998). Det er her, vi finder de forskellige betegnelser for institutionerne, som tager imod den store gruppe af de anbragte børn: forsorgshjem, opdragelseshjem, optagelseshjem, døgninstitutioner, behandlingshjem og opholdssteder. Her finder vi også de socialpædagogiske principper, der begrunder indsatserne. Alene ordene er med til at skitsere udviklingen fra en tro på hårdhændet og kontant resocialisering af børn i stadig mere tydelig retning mod psykologisk begrundet forståelse og behandling. Fra brede generalist-institutioner mod mere og mere specialiserede børneinstitutioner, præget af en familieatmosfære. Og det er her fami-

lieplejen tager over som den dominerende anbringelsesform. Det er også en stigende professionalisering af børneførsorgen, der tydeligere og tydeligere får karakter af en målrettet indsats med familiararbejde og udlusningsprogrammer, der følges gennem forskningsprægede vurderinger.

Alt i alt en udvikling frem mod forebyggelse og et konsekvent socialpædagogisk arbejde med børn, der hviler på høj faglighed og humanitet. Set i bakspejlet en rationel og kontinuerlig udvikling. Hvordan er den forløbet i forhold til de store reformer - anbringelsesreformen og kommunalreformen? Er udviklingen af døgninstitutionerne fortsat i en bevægelse frem mod en stadig behandlingsmæssig nuancering - eller sker der i virkeligheden en dybtgående ændring af vores forsorgsarbejde med børn bag om ryggen på os, uden en egentlig offentlig diskussion?

¹⁾ Tak til forstander Kim Quist, Ehlershjemmet, Haderslev, og konsulent Jørgen Steen Christensen, Albertslund, for værdifulde kommentarer og bidrag til analysen.

²⁾ Bryderup, I.M. (2005) Børnelove og socialpædagogik gennem hundrede år. Århus: Klim.

Anbringelsesreformen

Den såkaldte anbringelsesreform blev til som et resultat af et bredt politisk samarbejde i Folketinget. Alle var tilfredse med reformen, som også trådte i kraft den 1. januar 2006. Den betød en betydelig opkvalificering af indsatsen for de truede børn og rummer i sig selv mange gode forslag. Blandt dem er det værd at nævne:

- Kommunen skal formulere en sammenhængende børnepolitik
- Hurtig reaktion på indberetning
- Bedre undersøgelse af det henvisede barn
- Mulighed for netværksanbringelser (herunder slægtsanbringelser)
- Mulighed for forlængelse af en frivillig anbringelse i op til 6 måneder
- Understregning af handleplanernes vigtighed og løbende revidering og opfølgning
- Løbende tilsyn med barnet under anbringelsen
- Bedre klageadgang for barnet
- Obligatoriske kurser for plejefamilier

Mange af disse forslag er ikke nye og uprøvede, men de fik med reformen en understregning og kvalificering. Dermed fik anbringelsespolitikken en styrkelse, der skulle sikre en generel bedre håndtering af børnearbejdet ude omkring i landet.

Der var noget, der ikke var med. Det var større vægt på arbejdet med familien, mens barnet er anbragt, her er der i de senere år udviklet nye metoder, der langt mere præcist end tidligere kan bringe familien på fod. Et andet vigtigt element er børns rettigheder, de er styrket med klageadgangen, men dermed ikke nødvendigvis givet den tilstrækkelige vægt. Det er altid den kommunale forvaltning, der afgør anbringelsesstedet og har retten til at ændre det - her kommer barnets rettigheder til kort. Børn kan flyttes rundt af kommunen uden reel mulighed for indblanding af nogen som helst.

Men der er tale om et fremskridt, som på papiret er præget af ideelle hensyn og ser ud som en styrkelse af sagsarbejdet med de udsatte børn. Dette sigte skal imidlertid ses i forhold til den anden vigtige reform: kommunalreformen.



Svend Erik fejrer

Kommunalreformen

Der er ingen direkte sammenhæng mellem anbringelsesreformen og kommunalreformen, men indirekte er der. Her lægges nemlig rammerne for anbringelsesreformen:

Kommunalreformen trådte i kraft den 1. januar 2007, et år efter anbringelsesreformen, og fra det tidspunkt får kommunerne hovedansvaret for børne- og ungeområdet. Det vil sige, at det nu er kommunerne, der får ansvaret for at føre anbringelsesreformen ud i livet. Her er et af de vigtige spørgsmål økonomien: er der råd til anbringelserne i kommunen? Et andet spørgsmål er kommunens mulige overtagelse af døgninstitutionerne, der tidligere lå under amtet: vil kommunerne overtage - og hvad sker der med institutionerne? Et tredje spørgsmål er tilsynet med døgninstitutionerne, kan kommunerne føre tilsyn "med sig selv" - og gør de det?

Økonomisk viste kommunalreformen sig hurtigt som en reel økonomisk besparelse på børne- og ungeområdet. I 2005 kostede de udsatte børn 11,4 milliarder kroner, i 2006-2007 er der i Kommunernes Landsforenings aftale med Regeringen budgetteret med 10,7 milliarder kroner. Det er en nedskæring med 700 millioner kroner eller 6,1 procent. Konsekvenserne for det sociale børne- og ungearbejde er ikke van-

skelige at forudsige: færre anbringelser, udsættelse af anbringelser længst muligt, billiggørelse af anbringelser. Men er det gået sådan?

De foreløbige oplysninger (fra Ankestyrelsen) viser, at der er færre nye anbringelser i 2007. Der er tale om et fald på 9 pct. i forhold til 2006. Og det er især et fald i antallet af anbringelser af små børn. Fra kommunernes side svares, at det ikke drejer sig om besparelser, men om at forebygge i stedet for at anbringe (Politiken, dec. 2008). I den forbindelse oplyses, at der i budgetterne er afsat op til 100 millioner kroner til forebyggelse. Hvad der er realiteter, vil i givet fald vise sig i de kommende år.

Men hvis kommunerne skal spare som oplyst, kan det næppe undgå at påvirke intentionerne i anbringelsesreformen. Her understreges, at det aldrig må være økonomi, der afgør behandlingen for et udsat barn. Men alligevel rapporteres, at flere og flere kommuner går efter billigere anbringelsesmåder. En af dem er i stigende udstrækning at anbringe i familiepleje frem for på døgninstitution.

En pige sidder og nyder
fjæce. "Uhm når det er weekend,
må man gerne slubre."

Døgninstitutionerne i opbrud

Omkring hver fjerde barn, der er anbragt uden for hjemmet, er anbragt på en døgninstitution (24 pct.). Omkring 1970 var halvdelen af anbringelserne på døgninstitution. Altså en halvering i disse år, spørgsmålet er, om nedgangen stopper her?

For kommuner med et meget stramt budget kan valget af anbringelsessted næppe undgå at blive påvirket af økonomiske forhold. I generelle tal koster en familieanbringelse 25.000 kroner om måneden, mens en døgninstitutionsanbringelse typisk ligger på omkring 75.000-100.000 kroner månedligt. Og kommunen skal selv i langt de fleste tilfælde dække udgifterne ved en anbringelse, hvor man tidligere fik dækket 30 pct. af amtet. Derfor kan mange kommuner være fristet til at lade sig styre af økonomiske præmisser.

Med kommunalreformen har kommunerne fået mulighed for at overtage de institutioner, der lå i kommunen, og det er der rigtig mange kommuner, der har gjort. I det gamle Sønderjyllands amt var der fx 6 amtskommunale døgninstitutioner, de er alle overtaget af beliggenhedskommunen. Men dermed er der så også muligheden for at ændre ved institutionernes virkefelt, og det er tydeligvis det, der er sket

i en række tilfælde, nemlig som en udvanding af specialerne. Institutionerne har ikke fået mindre travlt, men det handler i høj grad om akut-anbringelser. I andre tilfælde er en række institutioner blevet nedlagt, blandt de nævnte i dagspressen er Vallø Strand, Bøgelundskolen, Heдебakken og Lyngdal. Atter andre institutioner forhandler aktuelt med beliggenhedskommunen om både målgruppe og behandlingsmetoder – eller har valgt en helt selvstændig position.

Problemet for døgninstitutionerne er ikke bare økonomiske udfordringer. Det er også spørgsmålet om tilsyn, og her rapporteres om betydelige mangler fra kommunernes side. Det er både tilsyn, der ikke finder sted, og problemer, der mest er forbundet med organisatorisk "rod", fordi der er tale om en sammenblanding af tilsynsmyndighed og samarbejdsrelation.

Det er med andre ord selve den rolle kommunerne skal spille i den fremtidige indsats for de anbragte børn. Denne rolle har i en årrække været defineret som en behandlingskrævende rolle, hvor det ikke alene handler om et trygt og godt opholdssted, men også om en indsats med psykoterapeutisk karakter. Det er arven fra de gamle behandlingshjem og den mere specialiserede indsats, og den ligger i dag stadig

som en vigtig forståelse af indsatsen for de udsatte børn. Her kan tænkes på bestemte diagnosegrupper som de udadreagerende børn, de autistiske, de neurotiske unge, de kriminelle osv. Gennem årene er opbygget en høj grad af specialiseret professionalisme i Danmark, nært forbundet med teorier baseret på "miljøterapi". Det vigtige spørgsmål er, om denne professionalisme i dag er ved at være ude af trit med de krav, der ligger i de kommunale driftsherrer? Er vi på vej mod en afspecialisering, der kræver hurtige institutioner - af generalisttypen?

En dybere forståelse af denne ændring kan godt hænge sammen med, at vi i disse år måske kan ane et paradigmeskift på det sociale område: bort fra det mentalhygiejniske og miljøterapeutiske - og i stedet en bevægelse i retning mod social intervention og politisk retfærdighed. En udvikling, hvor det nu ikke så meget handler om terapeutiske alliancer, som om partnerskaber mellem brugere, ikke så meget om lange behandlingsforløb, som om hurtige indgreb.

Anbringelsesreformen lagde op til et bredt spektrum af muligheder for indsats over for de udsatte børn, hvor anbringelser skal iværksættes ud fra hensynet til barnets tarv. Som det ser ud i dag, er det svært at bevare den form for optimisme,



Dans i haven - ca. 1930

der sætter barnet i centrum. Der er for mange andre hensyn, herunder de økonomiske og lokalpolitiske, der afgør beslutningerne.

Afslutning

Det er næppe ved siden af at ane konturerne af en konflikt mellem en anbringelsesreform og en kommunalreform i den situation, der er i dag er på anbringelsesområdet. Den første reform er ideel i sin intention, den anden er stærkt økonomisk forankret. Når vi ser på børneområdet i sin helhed, er det endnu for tidligt at vurdere konsekvenserne af denne konflikt, der er positive mht. forebyggelse - og negative mht. forsinkede indgreb. Hvad angår døgninstitutionerne, er der meget, der tyder på, at vi i disse år ser en brudlinje i forhold til den udvikling, der engang var indeholdt i betegnelser

som "optagelseshjem" og senere "behandlingshjem". Det var specialiserede institutioner, der fungerede i et samlet billede i det danske landskab og mere og mere blev rammen om de sværeste anbringelsessager. I dag er det anderledes. Vi er med kommunalreformen fokuseret på lokale løsninger, der igen er bestemt af økonomiske hensyn. Måske en bevægelse bort fra vægt på psykologisk ekspertise og terapeutiske relationer - over mod en vægtning af serviceydelser markeds løsninger, hvor den præcise diagnose nedprioriteres til fordel for bureaukratiske tilbud.

Rationaliteten bag denne udvikling kan være både demokrati, markeds løsninger og social servicetænkning. Men hvis vi ser udviklingen fra en forsorgs - og børnesynsvinkel, er det ikke uden videre et fremskridt.